

מבט הלכתי על נטילת הסיכונים בהקלות בתקופת

הקורונה

"בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" (במדבר ה, ב)

אנו נמצאים כעת בתקופה מבולבלת ביותר. העולם מתחיל את התאושש מן הגל הראשון של מגיפת הקורונה, אך אחוז חרדה מהתפרצות מחודשת של הנגיף. סדרי עולם, שנעצרו בחודשים האחרונים באופן חסר תקדים, מגששים את דרכם חזרה לשגרה באופן זהיר וחושש. יהודים מאמינים בכל העולם תוהים מהו רצון הקב"ה מאיתנו בתקופה משונה זו, שניתן להמשיל את התחושה בתוכה לחושך. אנו צמאים לאור השם שיאיר את דרכנו ונתיבותינו. ובאמת, אור זה כבר מצוי באמתחתנו. על ידי לימוד התורה והפצתו, אנחנו יכולים לקבל את הדרכתו של הקב"ה לכל דילמה שבה אנו נמצאים, ובעזרתה אנו יכולים להאיר את העולם.

על רקע זה מעניין להיזכר במשל הנפלא שבמדרש בפרשתנו:

"זה שאמר הכתוב (תהלים יח) "כי אתה תאיר נרי", אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, לנו אתה אומר שנאיר לפניך (=במנורת בית המקדש)? אתה הוא אורו של עולם, והאורה דרה אצלך, ואתה אומר אל מול פני המנורה? אמר להם הקדוש ברוך הוא: לא שאני צריך לכם, אלא שתאירו לי כדרך שהארתי לכם. למה? לעלות אתכם בפני האומות, שיהיו אומרים, ראו היאך ישראל מאירין למי שהוא מאיר לכל העולם. משל למה הדבר דומה? לפיקח וסומא שהיו מהלכין בדרך. אמר לו פיקח לסומא: כשניכנס לתוך הבית, צא והדלק לי את הנר הזה והאיר לי. אמר לו הסומא: בטובתך, כשהייתי בדרך אתה היית מסמכני, עד שנכנסנו לתוך הבית אתה היית מלוה אותי, ועכשיו אתה אומר הדלק לי את הנר הזה והאיר לי? אמר לו הפקח: שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מלווה בדרך, לכך אמרתי לך האיר לי. כך, הפקח זה הקדוש ברוך הוא, שנאמר (זכריה ד) "עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ", והסומא אלו ישראל, שנאמר (ישעיה נט) "נגששה כעורים קיר". היה הקדוש ברוך הוא מנהיג ומאיר להם, שנאמר (שמות יג) "וה' הולך לפניהם יומם". כיון שעמד המשכן, קרא הקדוש ברוך הוא למשה ואמר לו: תאירו לי! שנאמר "בהעלותך את הנרות", בשביל לעלות לכם".

פרשת בהעלתך (בחול"ל – נשא) תש"פ הרב יוסי שפרונג - ראש בית המדרש

כעת נפנה לבירור סוגיא מרתקת המעסיקה את כולנו בימים אלה. כידוע, בתקופה הראשונה מאז פרוץ הנגיף הודרכנו כולנו על ידי הרשויות להקפיד מאד בהנחיות כמו ריחוק חברתי, עטיית מסיכות ושמירה על היגיינה. במהרה נסגרו כל מוסדות החינוך, מקומות העבודה ומוקדי הפנאי. עם הזמן נשמע גם קול התורה וההלכה המורה על זהירות מופלגת והקפדה יתירה על התקנות. הובהר והודגש עד כמה החמירה התורה בפיקוח נפש, וגדולי התורה אסרו על קיום תפילות במנין או לימוד משותף באיסור חמור. הנחיות אלו מעוררות אצל רבים מאד תהיות באשר לדרך הנכונה להתנהל בתקופה הנוכחית, תקופת ההקלות. נכון, ממדי המגיפה התכווצו. ברוך ה', פחות אנשים חולים ונפטרים. אך מצד שני המומחים מבהירים שעדיין המגיפה לא חלפה, והיא עלולה להתפרץ שוב. עדיין ישנם נדבקים חדשים בכל יום שעובר. מהו יחס ההלכה למצב זה? ברור, כי ההקלות אינן נובעות סתם כך מרצון לשחרר את הלחץ, אלא מצרכים חיוניים כמו היכולת להתפרנס, הצורך של הילדים בלימודים, והצורך בחזרתו של עולם התורה ללימוד סדיר. אין ספק, שאלו ערכים חשובים ביותר, ראשונים במעלה. אך האם מותר לקחת את הסיכון? האם היחס של פיקוח נפש התבטל?

הלכה ברורה היא שאסור לאדם להכניס את עצמו לסכנה, כפי שנפסק בשו"ע (חושן משפט סימן תכ"ז, יורה דעה סימן קט"ז). אך מצינו בהלכה זו חידוש, שאיסור זה תלוי בשתי דברים המשפיעים אחד על השני. האחד הוא שיעור הסכנה, והשני הוא מידת הצורך בהסתכנות זו.

בכדי להבין את הדברים נפתח בחידוש מופלא שכתב נשיא בית מדרשנו הגר"א וייס שליט"א בביאור הלכה שכתב המגן אברהם. בסימן רמ"ח באורח חיים, העוסק בהלכות הפלגה בספינה ובשיירה במדבר בשבת, פסק השו"ע:

"היוצאים בשיירה במדבר, והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת, כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, ג' ימים קודם שבת אסורים לצאת, וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת, ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש, מותר, ואין כאן חילול".

על כך מביא המגן אברהם את פסקיהם של מהר"י בן לב והרדב"ז, שכתבו שאם בוודאות ידוע היה לפני היציאה לדרך שיהיו מוכרחים לחלל שבת, אין להם היתר לצאת לדרך. על כך מוסיף המגן אברהם: **"ועל פי זה סומכין עכשיו שמסתכנים בעצמם שלא לחלל שבת"**. כלומר, אם בכל זאת יצאו לדרך, ונקלעו בשבת למצב סכנה, מסכנים את עצמם ולא מחללים את השבת. על חידוש זה של המגן אברהם תמהו רבים. נניח שהיה אסור להם לצאת, האם בשל כך לא יהיה תקף הכלל של פיקוח נפש בשעת הסכנה?

תירוצים רבים נאמרו בנושא. הרב וייס מחדש, כי אין כוונת המגן אברהם לסכנה גמורה, אלא לסכנה ברמה נמוכה. אילו היה מדובר בסכנה גמורה, בודאי היו מחללים עליה את השבת. אלא

פרשת בהעלתך (בחול"ל – נשא) תש"פ הרב יוסי שפרונג - ראש בית המדרש

שאם כן תמוה לכאורה: אם מדובר על סכנה נמוכה, לכאורה אסור להם לחלל את השבת, בלי קשר לשאלה האם היה אסור להם לצאת מלכתחילה או לא, וגם לפי השולחן ערוך כך צריך להיות הדין!

כאן מחדש הרב וייס חידוש עצום. הוא קובע כי רמת הסכנה המוגדרת בהלכה כפיקוח נפש שמותר לחלל עליה את השבת, אינה תואמת את רמת הסכנה שאסור לאדם להכניס את עצמו אליה. ייתכן מצב סכנה מסויים, שמותר לאדם לסכן את עצמו ולהיכנס אליו, ומצד שני יהיה מותר לחלל עליו את השבת. איך זה ייתכן? כך מבאר הרב וייס:

"דאין זה קושיא כלל, דבאמת תרי קראי נינהו, הא דפיקוח נפש דוחה שבת וכל האיסורים דילפינן מ"וחי בהם", אך לא ילפינן מקרא זה שאסור להכניס עצמו לסכנה, ד"וחי בהם" אינו מצות עשה וחיוב לחיות, ולא נמנה במנין המצוות, אלא הוי דין והגבלה בכל שאר מצוות התורה שאינם דוחים נפש האדם, דלחיים ניתנו ולא למות; ומה שאסור להכניס עצמו לסכנה ילפינן מקרא ד"ונשמרתם מאד לנפשותיכם" ... אין שום הכרח שגדריהם ודיניהם יהיו שוים לגמרי".¹

לפי זה, כוונת המגן אברהם היא שאפילו שמותר להם כעת לחלל את השבת בכדי להימנע מסכנה זו, עדיף להם להימנע מכך, משום שעצם הכניסה למצב זה היתה באיסור, משום שידעו שיצטרכו לחלל את השבת.

מדברים נפלאים אלה אנו לומדים, כי גם מצב שאנו מתייחסים אליו כפיקוח נפש, ומחללים עליו את השבת, אינו בהכרח מצב סכנה המחייב הימנעות והתרחקות ממנו כדין "סכנת נפשות". כך גם בהתמודדות עם מגיפת הקורונה. יתכן מצב שבו נתנהל בשני מישורים. המישור האחד עוסק בהתמודדות עם המגיפה עצמה, כגון בדיקות, נוהלי חירום וכיוצא בזה, ושם נתייחס לקורונה כפיקוח נפש, גם במצבה הנוכחי. המישור האחר יעסוק בהקלות ובאיפסור חיים תקינים כגון לימודים ועבודה, ושם נקל יותר אף שהדבר כרוך בסיכון מסויים (כמובן באחריות רבה).

ברור לחלוטין, כי גם כאשר מתירים לאדם לקחת סיכון מסויים באופן שאין זה סכנה גמורה, ההיתר נובע מן הצורך שיש במעשים שהוא מיועד לעשות, ואין להתיר לאדם להסתכן אפילו סיכון קל עבור מטרה שאינה מוצדקת ובעלת תועלת. נדגים את הדברים.

¹ מן הצד השני מציין הרב וייס כי ברור שלפעמים חל איסור על פעולה מסויימת מפני הסכנה, ובכל זאת לא יהיה היתר לחלל מחמתה את השבת. כדוגמא לכך הוא מביא את דברי הרמ"א (יו"ד סימן קטז, ה) האוסר לצאת יחידי בלילה, מפני הסכנה, וברור שאין היתר לחלל שבת כדי להתלוות למי שכבר יצא לבדו יחידי. הוא הדין לגבי האיסור שלא לעבור תחת קיר נטוי, כמבואר שם.

פרשת בהעלתך (בחול"ל – נשא) תש"פ הרב יוסי שפרונג - ראש בית המדרש

את הפסוק המחייב תשלום לשכיר ביום עבודתו מן הטעם "ואליו הוא נושא את נפשו", מפרשת הגמרא בבבא מציעא (ק"ב, א) כך: "מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה, לא על שכרו?!" (כלומר: מאחר שהשכיר מוכן לסכן את עצמו עבור השכר יש להקפיד על תשלום מיידי). בגמרא איננו רואים הסתייגות ממעשיו של השכיר, אלא זוהי התנהגות נורמלית. הרי אומר, מאחר שהוא עושה כן לצורך פרנסתו, הדבר מותר.

הנודע ביהודה (מהדורא תניינא, יורה דעה סימן י) בתשובתו המפורסמת על השאלה האם מותר ליהודי לצאת למסעות ציד ביערות², דן האם יש איסור בדבר משום סכנה או לא, ובתוך הדברים כותב לבאר את הטעם להתיר להסתכן לצורך פרנסה:

"ועד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא, שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות ולהכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות, ורחמנא אמר ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, ומי לנו גדול ואומן בקי בצידה יותר מעשו שהכתוב העיד עליו ויהי עשו איש יודע ציד וכו', ופוק חזי מה אמר הוא על עצמו: "הנה אנכי הולך למות" וגו', ואין מקרא יוצא מידי פשוטו שהיינו שהוא מסתכן בכל יום בין גדודי חיות, וכן פירשו הרמב"ן. ומעתה, איך יכניס עצמו איש יהודי למקום גדודי חיות רעות, ואף גם בזה, מי שהוא עני ועושה זו למחייתו, לזה התורה התירה כמו כל סוחרי ימים מעבר לים **שכל מה שהוא לצורך מחייתו ופרנסתו, אין ברירה**, והתורה אמרה "ואליו הוא נושא את נפשו" ואמרו רז"ל מפני מה זה עלה בכבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה לא על שכרו כו', אבל מי שאין עיקר כוונתו למחייתו, ומתאות לבו הוא הולך אל מקום גדודי חיות ומכניס עצמו בסכנה - הרי זה עובר על ונשמרתם מאוד כו'".

מדברי הנודע ביהודה משתמע שההיתר הוא משום שאין לאדם ברירה אלא להתפרנס, שהרי אם לא יעסוק במלאכתו זה עצמו סכנה לחייו. אך רבינו הרב וייס שליט"א כתב, שלדעתו אין זה היתר המתייחס דווקא לצרכי פרנסה, אלא "כללו של דבר, כל שהאדם מסתכן בשביל דבר שיש בו צורך ותועלת, או ליחיד או לחברה, לעולם יש לשקול את גודל הסכנה מול גודל התועלת, וכל שגדלה התועלת והתועלת, יש היתר להסתכן סיכון יתר, כל עוד לא מדובר בסכנה גמורה ומיידית".

דברים בהירים אלו מאירים את דרכנו בתקופה זו. ההקלות הראשונות שיש לבצע נוגעות ללימוד תורה ולצרכי פרנסה. לאחר מכן אפשר להקל בעריכת אירועים חיוניים. רק לבסוף אפשר לפתוח את מוסדות הפנאי למיניהם.

² מומלץ לכל ללמוד היטב את תשובת הנודע ביהודה המרתקת בנושא.